

Závazky z protiprávních jednání Odpovědnost za škodu. Obecný výklad.

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D.
PrF MU, Brno

System závazků se zákona

1. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy (§§ 2894 – 2971) – poškození jiného
2. Zneužití a omezení soutěže (§§ 2972 – 2990)
3. Nepřikázané jednání – (vědomé) jednání ve prospěch jiného (§§ 3006 – 3011)
4. Bezduvodné obohacení – (nevědomé) obohacení na úkor jiného (§§ 2991 – 3005)
 - Vazba na úpravu vztahu držitel – vlastník (§§ 996 – 1002)
5. Upotřebení věci k prospěchu jiného (§§ 3012 – 3014)

Právo náhrady škody

Pojem odpovědnosti - obecně

- **Odpovědnost jako hrozba civilní sankcí (např. Knapp)**

Perspektivní (pozitivní, aktivní) pojetí odpovědnosti – odpovědný vztah k náležitému plnění právních povinností (§ 24)

- latentní fáze (hrozba sankce); odpovědnost za *splnění* povinnosti
- fáze aktivizace odpovědnosti

- **Odpovědnost jako občanskoprávní sankce (např. Luby)**

Retrospektivní (negativní, pasivní) pojetí odpovědnosti – odpovědnost za *porušení* primární odpovědnosti

- **Odpovědnost X ručení X rukojemství**

„Provozovatel vozidla *odpovídá* za škodu způsobenou provozem tohoto vozidla“; pojetí objektivní odpovědnosti.

Deliktní právo

- Pojem „delikt“ ve dvojím smyslu:
 1. Širší: jako porušení práva vůbec (tj. i jako porušení závazku ze smlouvy)
 2. Užší: jako porušení zákonné, tj. mimosmluvní povinnosti
 3. Deliktní odpovědnost: odpovědnost, která se nezakládá na porušení smluvní povinnosti
 - Může se zakládat na porušení zákonné povinnosti (např. § 2910)
 - Může však existovat (v podobě objektivní odpovědnosti) i bez porušení práva (např. § 2927)

Výchozí zásady náhrady škody a jiné újmy

- Každý si zásadně nese újmy, které utrpí sám
- Výjimka: je-li tato škoda přičitatelná jiné osobě, zejména:
 - Jiná osoba škodu zaviněně způsobila
 - Škoda vznikla v důsledku činností jiného, která byla mimořádně nebezpečná (odpovědnost za zvýšení rizika)

- Srov. čl. 1:101 PETL

(1) Každý, komu lze na základě zákona připsat škodu způsobenou jinému, je povinen tuto škodu nahradit.

(2) Škodu lze připsat konkrétně tomu,

- a) kdo ji způsobil svým zaviněným chováním; nebo
- b) jehož abnormálně nebezpečná činnost způsobila škodu; nebo
- c) jehož pomocník způsobil škodu v rozsahu svého úkolu.

Funkce deliktního práva

- Reparační
- Preventivní
- Sankční? *Punitive damages.*
 - V ČR se diskutuje funkce náhrady nemajetkové újmy
 - Např. 25 Cdo 894/2018: Funkce náhrady je satisfakční (tj. kompenzační); sankční jen v tomto rámci; sankční však potenciálně připouští v případech zásahů do práva na čest, důstojnost, popřípadě soukromí ze strany informačních médií. (bod 24 an.)
 - Melzer/Tégl, komentář: Úvodní výklad před § 2894, m.č. 21 an.

Subjektivní odpovědnost

- Odpovědnost za zavinění (jedním z předpokladů odpovědnosti je zavinění)
- Odpovědnost za řádnou péči

Společné předpoklady subjektivní odpovědnosti

- Nahraditelná újma, zejména škoda
- Jednání škůdce
 - Konání
 - Opomenutí
 - Přičtení jednání třetí osoby
- Zásadně příčinná souvislost
- Protiprávnost
- Zavinění

(Pozor: nejde o svébytnou skutkovou podstatu NŠ!)

Objektivní odpovědnost

- Různé varianty, které mají společné, že nevykazují všechny znaky, které charakterizují subjektivní odpovědnost
 - Maximalistická verze: všechny znaky kromě zavinění
 - Minimalistická verze: škoda, o niž zákon nařizuje, že ji má povinný subjekt nahradit (srov. odpovědnost provozovatele dopravního prostředku)
- Zejména zvláštní ustanovení, §§ 2920 a násl.

Výchozí zásady úpravy NŠ v OZ

- Východiskem je subjektivní odpovědnost
 - § 2895: „Škůdce je povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech stanovených zvlášť zákonem.“
- Odlišení deliktní odpovědnosti (v u.s.s.) a smluvní odpovědnosti
 - Vztah smluvní a deliktní odpovědnosti (platí dle OZ zásada *CC non cumul* nebo zásada konkurence nároků); OZ 1964: 25 Cdo 1569/99
- Náhrada škody a nemajetkové újmy
- Vztah k ostatním institutům
 - Odpovědnost za vady – *lex specialis* k úpravě náhrady škody (§ 1925)
 - Vlastnická žaloba (odstranění neoprávněných zásahů); NŠ je *lex specialis* – 22 Cdo 735/2001 (?)
 - Náhrada škody a bezdůvodné obohacení

Koncepce generálních klausulí

Př.: A při hádce zraní B, který je známým hercem významného divadla. B nemůže hrát hlavní roli v divadelním představení, které musí být zrušeno. B nezíská honorář, provozovatel divadla C přijde o zisk. O zisk však přijde i provozovatel bufetu, i provozovatelé taxislužby atd.

Př.: A omylem poradí B nesprávnou cestu k nádraží; B propadne místenka.

- Problém **náhrady tzv. čisté ekonomické újmy**
- **tzv. velká generální klausule odpovědnosti za škodu**
- **tzv. velká generální klausule deliktní odpovědnosti**
- **koncepce tzv. malých generálních klausulí**

Základní skutkové podstaty

- Základní SP deliktní odpovědnosti:
 - § 2910 věta první: zásah do absolutního práva
 - Prostý zásah do absolutního práva
 - Porušení ochranné normy chránící před zásahem do absolutního práva
 - § 2910 věta druhá: způsobení čisté ekonomické újmy porušením ochranné normy
 - § 2909: úmyslné způsobení škody v rozporu s dobrými mravy

- § 2913: základní skutková podstata smluvní odpovědnosti

Prostý zásah do absolutního práva – předpoklady § 2910 věta první

- 1. Jednání škůdce** (vlastní nebo přičitatelné jednání třetí osoby – odpovědnost za pomocníka; viz dále)
- 2. Zásah do absolutního práva poškozeného**
- 3. Kauzalita (včetně objektivní přičitatelnosti)** mezi 1. a 2. (kauzalita zakládající odpovědnost)
- 4. Protiprávnost** (indikována naplněním znaků 1. – 3.)
- 5. Zavinění** (předpokládá se; § 2911)
- 6. Nahraditelná újma**
- 7. Kauzalita (včetně objektivní přičitatelnosti)** mezi 2. a 6. (kauzalita vyplňující odpovědnost)

Porušení ochranné normy § 2910 věta první + věta druhá

1. Ochranná norma
2. Jednání, kterým se porušuje ochranná norma
3. Protiprávnost (zejména okolnosti vylučující protiprávnost)
4. Zavinění
5. Nahraditelná újma
6. Kauzalita (včetně objektivní přičitatelnosti) mezi 2 a 5

Úmyslné způsobení škody jednáním v rozporu s dobrými mravy (§ 2909)

1. Jednání v rozporu s dobrými mravy
2. Nahraditelná újma
3. Kauzalita (včetně objektivní přičitatelnosti) mezi 1 a 2
4. Úmysl

Porušení smluvní povinnosti – přehled předpokladů

1. Smluvní povinnost
2. Jednání přičitatelné dlužníkovi, které porušuje smluvní povinnost
3. Aktivní legitimace
4. Neexistence liberačního důvodu
5. Škoda
6. Příčinná souvislost mezi jednáním a vzniklou škodou (včetně přičitatelnosti následku)

Příčinná souvislost (kauzalita)

- **Přírodovědná (faktická) kauzalita**
 - Zjednodušená praktická pomůcka: **conditio sine qua non**

- **Právní kauzalita: objektivní přičitatelnost**
 - Následek musí být jednajícímu objektivně přičitatelný jako „jeho dílo“
 - Základní hlediska:
 - Ochranný účel porušeného pravidla
 - Předvídatelnost následku (tzv. adekvátnost)
 - Dovolené ohrožení (+ běžné životní riziko) atd.

Porušení absolutního práva: vztah § 2910 a § 2900

§ 2910 věta první: „poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného“

- Co je touto povinností stanovenou zákonem?
 1. Jde povinnost stanovenou v § 2900?
 - § 2900: dříve § 415 OZ 1964 (tzv. generální prevence)
 2. Jde již o samotnou povinnosti nezasahovat do absolutního práva jiného?

- Podrobněji viz:
 - Melzer/Tégl, komentář k § 2900, m.č. 72 an.
 - Melzer/Tégl, komentář k § 2910, m.č. 35 an.

Protiprávnost a § 2909

- Úmyslné způsobení škody v rozporu s dobrými mravy je protiprávním jednáním

Okolnosti vylučující protiprávnost

- Nutná obrana (§ 2905)
- Krajní nouze (§ 2906)
- Svépomoc (§ 14)
- Výkon práva nebo plnění povinnosti

Nutná obrana

- § 2905
- Předpoklady:
 - Útok: úmyslný zásah do práv jiného (komisivní)
 - Protiprávnost
 - Bezprostředně hrozící nebo trvající
 - Odvrácení

Vůči útočnickově osobě a jeho majetku

Nesmí být nepřiměřené povaze a nebezpečnosti útoku
(zásadně se nepoměřuje, jen excesy)

Krajní nouze

- § 2906
- Předpoklady:
 - Nebezpečí
 - Přímo hrozící
 - Ohrožený je sám nevyvolal
 - Poměrování: odvrácení (subsidiarita)
- Srov. § 2907

Zavinění

- Subjektivní přičitatelnost následku škůdci
- Úmysl: zda věděl a chtěl způsobit následek
 - Přímý
 - Nepřímý (eventuální)
- Nedbalost: Ptáme se, zda byl škůdce schopen následek předvídat a v závislosti na tom mu zabránit
 - Čistě subjektivní X objektivizované zavinění
 - Základní pravidlo (§ 2912 odst. 1, § 4 odst. 1)
 - Odborná péče (§ 2912 odst. 2, § 5 odst. 1)

- **Stupně nedbalosti v civilním právu**
 - Prostá nedbalost (*culpa levis*)
 - Hrubá nedbalost (*culpa lata*): taková, které by se v dané situaci dopustil jen mimořádně nedbalý člověk
 - Zohledňujeme i význam porušené povinnosti
 - Zákon v řadě případů staví hrubou nedbalost na roveň úmyslu (*culpa lata dolo comparabitur*); § 4 odst. 2

Přičtení jednání třetí osoby

Odpovědnost za pomocníka

- Dříve: § 420 odst. 2 OZ 1964
- **NOZ: rozlišuje:**
 - **Pomocník při plnění dluhu (§ 1935)**
 - **Pomocník při výkonu činnosti (jiné, než plnění dluhu), § 2914**
 - **Srov. např. §§ 278, 831 BGB, §§ 1313a, 1315 OZO**

Odpovědnost za pomocníka při výkonu (jiné) činnosti (§ 2914)

- Odpovědnost za **nesamostatného** pomocníka: Kdo **při své činnosti** použije zmocněnce, zaměstnance nebo jiného pomocníka, nahradí škodu jím způsobenou stejně, **jako by ji způsobil sám**.
- Odpovědnost za **samostatného** pomocníka: Zavázal-li se však někdo při plnění jiné osoby provést určitou činnost **samostatně**, nepovažuje se za pomocníka; pokud ho však tato jiná osoba nepečlivě vybrala nebo na něho nedostatečně dohlížela, **ručí za splnění** jeho povinnosti k náhradě škody (culpa in eligendo)

Škoda způsobená několika osobami

- Solidarita
 - Zásada: § 2915 odst. 1 věta první
 - Výjimka: dílčí závazky (§ 2915 II)

 - Vnitřní vztah:
 - Zásadně podle míry účasti: § 2916

- Škoda způsobená jinou osobou: § 2917 (Pb!)

Spoluúčast poškozeného na škodě Spolupříčitatelnost škody poškozenému

§ 2918

Vznikla-li škoda nebo zvětšila-li se také následkem **okolností, které se přičítají poškozenému**, povinnost škůdce nahradit škodu se poměrně sníží. Podílejí-li se však okolnosti, které jdou k tíži jedné či druhé strany, na škodě jen **zanedbatelným způsobem**, škoda se nedělí.

- Doktrína: **tzv. princip rovného přístupu**: pro přičtení škody jak škůdci, tak poškozenému mají platit stejné zásady

Děkuji za pozornost